

Страна с неграмотным населением, высоким ВВП и высокой продолжительностью жизни будет иметь индекс развития человека, очень похожий на показатель страны с низким ВВП, но с полностью образованным и долгоживущим населением. Несмотря на критику, ИЧР остается одним из наиболее широко используемых инструментов на международном уровне для измерения развития страны, ожидая ее дальнейшего уточнения.

В целях повышения эффективности ИРЧП могут быть использованы такие показатели, как ИГР, ПРП, ИБСЛ. Автор полагает, что расчет и использование данных показателей как корректирующих итоговое значение ИРЧП в значительной мере поможет в дальнейшем выявить текущие и спрогнозировать возможные угрозы человеческого развития и предпринять все необходимые меры для их устранения.

Список использованных источников

1. Доклад о человеческом развитии, 2011. Устойчивое развитие и равенство возможностей: лучшее будущее для всех: пер. с англ. / ПРООН. – М.: Весь мир, 2011. – 188 с.
2. Доклад о человеческом развитии 2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020_ru.pdf. – Дата доступа: 17.01.2022.
3. Беларусь и страны мира [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.belstat.gov.by/upload/iblock/f64/f648db874ee3f872c7b7028f0d03a383.pdf>. – Дата доступа: 17.01.2022.
4. Волкова, И. Н. Тенденции развития человеческого потенциала Беларуси / И. Н. Волкова, Н. Г. Родцевич // Научные труды Белорусского государственного экономического университета / [редкол.: В. Н. Шимов (пред.) и др.]. – Минск, 2011. – [Вып. 4]. – С. 96–102.
5. Человеческий потенциал Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ekonomika.by/downloads/poten1.pdf>. – Дата доступа: 27.04.2022.

(Дата подачи: 12.02.2022 г.)

Б. У. Сарвіраў, А. М. Баранаў
Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны, Гомель

B. V. Sorvirov, A. M. Baranov
Francisk Skorina Gomel State University, Gomel

УДК 330.1:330.12

СІСТЭМА АДУКАЦЫІ І ЯЕ РОЛЯ Ў АДНАЎЛЕННІ ЧАЛАВЕЧАГА КАПІТАЛУ

SYSTEM OF EDUCATION AND ITS ROLE IN THE REPRODUCTION OF HUMAN CAPITAL

Разгледжана праблема развіцця эканомікі адукацыі як шматгаліновай сферы аднаўлення чалавечага капіталу. Паказана тэндэнцыя і асноўнае фундаментальнае змяненне,

якое складае аснову сучаснай эканамічнай парадыгмы – пераарыентацыя гаспадарчай дзейнасці ў грамадстве на найбольш спрыяльны рэжым развіцця і матывацыі творчасці і таленавітага работніка. Разглядаюцца формы размеркаваных універсітэцкіх комплексаў як сістэмы асноўных і дапаможных структур, якія забяспечваюць атрыманне вышэйшай адукацыі ў экстрэмарыяльнай прасторы.

Ключавыя словы: эканоміка адукацыі; рынак адукацыйных паслуг; духоўнае ўзнаўленне; працоўная сіла; рынак працы; чалавечы капітал.

The problem of development of the economy of education as a diversified sphere of the human capital reproduction is considered. The tendency and the basic fundamental change making the basis of a modern economic paradigm is shown - the economic activities reorientation on an optimum mode of development and motivation of a creative and talented worker. The formation of university complexes as a system of basic and auxiliary structures ensure that higher education in a certain territorial space is considered.

Keywords: economy of education; educational services market; moral reproduction; labor force; labor market; human capital.

У сістэме ўзнаўленчых сіл сфера адукацыі займае асаблівае месца. Гэта звязана з яе спецыфічнай функцыяй, якая заключаецца ў развіцці і ўдасканаленні актыўнага элемента працэсу вытворчасці, фарміраванні рабочай сілы, якая валодае неабходнымі якаснымі характарыстыкамі. У сілу гэтай функцыі сфера адукацыі ў доўгатэрміновым аспекце з'яўляецца ключавым звяном сістэмы, якое вызначае эфектыўнасць дзейнасці ўсіх іншых звёнаў, г. зн. выніковы ўзровень грамадскай прадукцыйнасці працы.

Эфектыўнасць функцыянавання сферы адукацыі залежыць ад шэрагу ўнутраных фактараў: уласнай рэсурснай базы, кадравага патэнцыялу, формаў арганізацыі. Разам з пералічанымі ўнутранымі фактарамі велізарную ролю адыгрывае механізм уліку патрэб грамадства ў ведах і кваліфікацыі, бо эфектыўнасць сістэмы адукацыі вызначаецца не аб'ёмам рэсурсаў, якія выкарыстоўваюцца, а ступенню адэкватнасці патрабаванням народнай гаспадаркі, насельніцтва ў цэлым і асоб, якія атрымліваюць адукацыю.

Патрэба ў пастаянным павышэнні адукацыйнага ўзроўню насельніцтва фарміруецца ў працэсе развіцця грамадства. Найбольш выразна гэта прасочваецца ў сферы вытворчасці, дзе павышэнне адукацыйнага ўзроўню наглядна дэманструюць змены прафесійна-кваліфікацыйнага складу занятых людзей. Так, па дадзеных Бюро статыстыкі ЮНЕСКА [1], развіццё вытворчасці ў пачатку XXI ст. патрабуе значнага павышэння адукацыйнага ўзроўню рабочай сілы. У гэтым прагнозе адлюстравана вельмі важная новая з'ява – насычэнне попыту і пералом векавой тэндэнцыі росту колькасці працоўных месцаў для асоб з сярэдняй адукацыяй. Сёння прыярытэт аддаецца групам работнікаў з больш высокай падрыхтоўкай. У прафесійна-кваліфікацыйным рэчышчы развіццё гэтай тэндэнцыі выяўляецца як у істотным павелічэнні ў складзе занятых прадстаўнікоў прафесій, якія па-

трабуюць вышэйшай кваліфікацыі, так і ў скарачэнні колькасці малакваліфікаваных работнікаў.

Існаванне ў грамадстве патрэбы ў адукацыі, пастаянны рост і новыя патрабаванні рынкавай эканомікі заахвочваюць да бесперапынных змен у сістэме адукацыі, фарміравання і развіцця рынку адукацыйных паслуг у нацыянальнай эканоміцы. Даследаванне гэтых праблем мае важнае навуковае і практычнае значэнне, своечасовыя адэкватныя адказы на іх стануць істотным укладам не толькі ў станаўленне цывілізаванага рынку адукацыйных паслуг, але і ў эфектыўнае развіццё краіны ў цэлым [2].

У цяперашні час унутраныя працэсы адукацыі, у тым ліку і іх эканамічны аспект, можна правільна ацаніць толькі ў самым шырокім маштабе народнагаспадарчых сувязяў, глыбокіх якасных і структурных зрухаў у вытворчасці, у патрэбах, інтарэсах і матывацыях і ў цэлым у вобразе жыцця грамадства [3].

На жаль, разглядаючы неабходнасць эканамічнага падыходу да развіцця адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь (і гэта неаддзельна ад пастаноўкі пытання аб яго месцы ў сістэме народнагаспадарчых прыярытэтаў), пакуль яшчэ даводзіцца даказваць, што гэтая сфера з'яўляецца раўнапраўнай часткай народнай гаспадаркі, а не перыферыяй. Аднак пакуль наша грамадства павольна ўсведамляе гэты мінімум, жыццё сыходзіць далёка наперад. Умовы сучаснага этапу жыцця грамадства паставілі сферу адукацыі на востры цывілізацыйнага развіцця ва ўсіх лідыруючых краінах свету. Галоўнай пераменай у іх сацыяльна-эканамічным жыцці стала тое, што ўжо амаль пяць дзесяцігоддзяў таму была не толькі тэарэтычна даказана, але і ў нацыянальных маштабах практычна выкарыстана аб'ектыўная патрэба ў змене падыходу да ролі і месца чалавечага патэнцыялу. Інакш кажучы, грамадства ўспрыняло неабходнасць глыбокай сацыяльнай пераарыентацыі эканамічных прыярытэтаў. Менавіта гэта і складае асноўную лінію і магутную рухаючай сілу сучаснага этапу сусветнага развіцця.

Адукацыя стала ў перадавых краінах найважнейшай галіной народнагаспадарчай структуры, прынцыпова па-новаму трактуецца сярод інвестыцыйных відаў дзейнасці ў сферы нематэрыяльнай вытворчасці [4].

Нематэрыяльнае назапашванне, перш за ўсё ўкладанні ў «чалавечы капітал», уключаючы сферу навуковых даследаванняў і распрацовак, узростаючыя апераджальнымі тэмпамі, пераадолела бар'ер, пасля якога перавага над матэрыяльным стала відавочнай.

З тэорыямі «чалавечага капіталу» мяжуе блок даследаванняў па сувязях адукацыі з патрэбамі «свету працы», па абгрунтаванні прафесійнай арыентацыі і выпрацоўцы найлепшых формаў «адукацыі для кар'еры». Тут сфарміраваліся два галоўныя кірункі. Першы заснаваны на прагнозе канкрэтных патрэб галін народнай гаспадаркі ў кадрах розных прафесій і спецыялістаў, іх неабходнага ўзроўню агульнай і спецыяльнай падрыхтоўкі. У ас-

нове другога напрамку – нявызначанасць тэндэнцыі будучага і відавочная ненадзейнасць планавання ва ўмовах дынамічных структурных і якасных змяненняў. Тут зроблены ўпор на выгады шырокага адукацыйнага ўзроўню падрыхтоўкі, якая дазваляе забяспечыць прафесійную мабільнасць і закладвае базу для працягу адукацыі на працягу ўсяго жыцця чалавека [5; 6].

У рамках другога кірунку праводзіцца дэтальны аналіз адрозненняў у заробатнай плаце ў залежнасці ад ўзроўню, тыпу і месца атрыманай адукацыі, прычым ступень разгалінаванасці падыходу дазваляе атрымліваць вельмі індывідуалізаваную інфармацыю як для насельніцтва і навучальных устаноў, так і для дзяржаўных устаноў, якія адказваюць у цэнтры і на месцах за пытанні рэгіянальнага развіцця, занятасці, перападрыхтоўкі, сацыяльнага абслугоўвання і дапамогі. У прыватнасці, у ходзе гэтай працы ў многіх краінах быў праведзены аналіз вопыту, прапановы і аплаты працы выкладчыцкіх кадраў, у выніку была выяўлена цесная сувязь паміж адносным (у параўнанні з іншымі сферамі працы) узроўнем заробкаў і якасцю навучання. З гэтай высновай добра карэспандуе характэрная для многіх краін сучасная тэндэнцыя адноснага паляпшэння сацыяльнага статусу корпуса выкладчыкаў у цэлым і згладжвання ўнутраных дысбалансаў, напрыклад, падцягванне ўзроўню аплаты працы занятых на ніжэйшых прыступках адукацыйнай сістэмы да вышэйшай.

Актуальнай праблемай эканамічнага развіцця адукацыйнай сферы ў цяперашні час з'яўляецца ўзаемадзеянне розных эканамічных укладаў і механізмаў унутры адукацыйнай сферы і ў яе знешніх сувязях. У якасці прыкладу можна прывесці пошук аптымальнага балансу паміж прамымі бюджэтна-затратнымі метадамі сацыяльнага аздаравлення і ўскоснымі метадамі (пры гэтым і менш папулярнымі), якія засноўваюцца на дзеянні рынковых фактараў [7].

Вельмі неабходныя даследаванні па многіх ключавых напрамках развіцця самой адукацыйнай сферы: змест функцый менеджараў, «убудаванасць» кіраўнікоў у сістэму адукацыйных устаноў, спецыфічныя крытэрыі ацэнкі іх дзейнасці і стымулявання працы, аплата навучання ва ўстановах адукацыі, спосабы стымулявання якасці працы выкладчыкаў, тэарэтычныя пытанні функцыянавання некамерцыйных арганізацый у сферы адукацыі, у прыватнасці, падатковы статус такіх арганізацый, асаблівасці прыцягнення сродкаў і выкарыстання даходаў, формы адказнасці і справаздачнасці. Непазбежна спатрэбіцца стварэнне мадэлі прадпрымальніцкіх адносін вучняў да навучання і выхавання, у якой павінны быць абгрунтаваныя як індывідуальныя стымулы, так і народнагаспадарчыя інтарэсы – насычэнне народнай гаспадаркі кваліфікаванымі кадрамі. Важна распрацаваць сістэму індыкатараў развіцця адукацыі, якая дазваляла б ацаніць шкоду ад «правалаў» у сістэме адукацыі, ад яе неадпаведнасці патрэбам вытворчасці, грамадства і людзей.

Сёння надзвычай важна вырашыць іншую агульнанацыянальную праблему – захаванне і павялічэнне «чалавечы капітал» рэспублікі [9, с. 132]. Гэта фундаментальная праблема, эканамічны аспект якой непарыўна звязаны з праблемамі народанасельніцтва, генетыкі, сацыялогіі, педагогікі і псіхалогіі.

Каб вырашыць вышэйпералічаныя праблемы і задачы, якія стаяць перад эканомікай адукацыі, у заходняй літаратуры досыць дэталёва распрацаваны мадэлі і крытэрыі індывідуальных рашэнняў па аптымізацыі выдаткаў часу і фінансавых сродкаў у адукацыю ў параўнанні з іншымі альтэрнатывамі інвесціравання, метадыкі даследаванняў тэрмінаў акупнасці розных формаў і ўзроўняў адукацыі, фактараў выбару абітурыентамі розных навучальных устаноў, залежнасцей паміж узроўнем адукацыі, здольнасцямі і вопытам, якасцю навучання і аплатай працы выкладчыкаў і інш.

Спецыфіка даследаванняў у галіне эканомікі адукацыі ва ўмовах развіцця інтэграцыйных працэсаў у рамках ЕАЭС і СНД вызначаецца тым, што эканоміка і грамадства ў гэтых інтэграцыйных аб'яднаннях ажыццяўляецца па параметрах, якія адносяцца да задавальнення патрэб насельніцтва ў цэлым і аснашчэння сферы адукацыі ў прыватнасці, знаходзіцца ніжэй таго ўзроўню насычэння масавай прадукцыяй першай неабходнасці [8, с. 18], які, напрыклад, ЗША перасягнулі сем дзесяцігоддзяў таму, а іншыя развітыя краіны некалькі пазней. У сілу гэтага ні аб якім прагрэсе ў галінах нематэрыяльнай сферы нельга гаварыць без пераходу на прынцыпова новыя эканамічныя шляхі іх развіцця, якія, натуральна, вылучаюцца ў цэнтр даследаванняў па эканоміцы адукацыі.

Нягледзячы на тое, што лідарства на сусветным рынку паслуг у сферы адукацыі застаецца па-за краінамі ЕС і ЗША, Расійская Федэрацыя і Рэспубліка Беларусь таксама актыўна развіваюць экспарт паслуг у сферы адукацыі.

У мэтах садзейнічання экспарту адукацыйных паслуг у Рэспубліцы Беларусь створаны неабходныя інстытуцыйныя ўмовы. Так, пытанні росту канкурэнтаздольнасці нацыянальнай сістэмы вышэйшай адукацыі ў сусветнай адукацыйнай прасторы былі адлюстраваны ў праекце Праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на 2021–2025 гг., у Дзяржаўнай праграме «Адукацыя і маладзёжная палітыка» на 2016–2020 гг., Дзяржаўнай праграме інавацыйнага развіцця Рэспублікі Беларусь на 2021–2025 гг., у рамках якой акцэнтуюцца ўвага на росце экспартнага патэнцыялу паслуг у сферы адукацыі. Акрамя таго, распрацаваны Канцэптальныя падыходы да развіцця сістэмы адукацыі Рэспублікі Беларусь да 2030 г., што сведчыць аб усведамленні эканамічнай і геапалітычнай значнасці экспарту адукацыйных паслуг на ўсіх узроўнях дзяржаўнага кіравання.

У ацэнках якасці адукацыі Рэспублікі Беларусь ёсць некаторыя супярэчнасці. З аднаго боку, паказчыкі ІЧР сведчаць аб высокай ацэнцы інтэлекту-

альнага патэнцыялу краіны. Моцным бокам беларускай сістэмы адукацыі з’яўляецца фундаментальны характар адукацыйных праграм. Аб высокай якасці беларускай адукацыі сведчыць і тое, што беларускія студэнты знаходзяцца ў лідарах на міжнародных конкурсах па многіх напрамках. Акрамя таго, усе ўстановы вышэйшай адукацыі нашай краіны прадстаўлены ў рэйтынгу Webometrics Ranking of World Universities, 47 ВНУ – у рэйтынгу International colleges and Universities Rankings [10]. Аднак рэальныя пазіцыі займаюць усяго некалькі ўніверсітэтаў: Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі, Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны.

Да недахопаў выкарыстання размеркаванага ўніверсітэцкага комплексу адукацыі варта аднесці рост патэнцыялу міграцыі сярод моладзі. У апошні час часта абмяркоўваецца праблема рэалізацыі інтэграцыйнага патэнцыялу супрацоўніцтва ўніверсітэтаў у рамках ЕАЭС [11].

Стварэнне размеркаванага ўніверсітэцкага комплексу спрашчае ўзаемадзеянне з бізнес-структурамі, навуковым асяроддзем, спрыяе міжнароднаму супрацоўніцтву па шырокаму колу пытанняў [12]. Універсітэцкі комплекс валодае значнымі магчымасцямі для забеспячэння навуковага і адукацыйнага працэсаў сучаснай кадравай і тэхнічнай базай, што будзе спрыяць фарміраванню інавацыйнага асяроддзя ў нацыянальнай эканоміцы як асобных краін, так і ў цэлым у ЕАЭС.

Прыкладам такога комплексу з’яўляецца Міждзяржаўны адукацыйны праект Беларусі і Расіі «Саюзны навукова-адукацыйны цэнтр – Універсітэт інтэграцыі», увасоблены ў 2001–2011 гг. ВНУ Беларусі і Расіі: Гомельскім дзяржаўным ўніверсітэтам імя Францыска Скарыны, Нацыянальным тэхнічным ўніверсітэтам ад Беларусі і Маскоўскім дзяржаўным інстытутам электронікі і матэматыкі (тэхнічны ўніверсітэт), Санкт-Пецярбургскім дзяржаўным ўніверсітэтам ад Расіі [13].

Інтэграцыя сістэм адукацыі дзвюх краін абумоўлена перш за ўсё тым, што для Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі былі патрэбныя спецыялісты новага тыпу, якія валодаюць, акрамя асноўнай кваліфікацыі, неабходнымі ведамі ў галіне інтэграцыйных працэсаў. Для рэалізацыі дадзенай мэты ў 2001 г. быў створаны Саюзны навукова-адукацыйны цэнтр – Універсітэт інтэграцыі як размеркаваны ўніверсітэт, які каардынуе працу некалькіх найбуйнейшых ВНУ Расіі і Беларусі. Аднак гэта не ВНУ ў класічным разуменні, а прынцыпова іншая структура, якая не адкрывае новыя факультэты, а абаліраецца на ўжо існуючыя ў дадзеных ўніверсітэтах падраздзяленні, інтэгруючы іх працу.

Універсітэт інтэграцыі накіраваны на падрыхтоўку кіраўніцкіх кадраў вышэйшага і сярэдняга звяна, дазваляе падрыхтаваць менеджараў для будучых саюзных структур, арыентаваных на прыярытэт інтэграцыйных

каштоўнасцей. Ён з'яўляецца палігонам для новых спецыяльнасцей, якія знаходзяцца ў рэчышчы інтэграцыйнага напрамку [13].

Не падпарадкоўваючыся непасрэдна ўрадам Расіі ці Беларусі, універсітэт выклікаў вялікі давер сярод іншых членаў ЕАЭС як прыклад саюзнай установы, першапачаткова нацэленай на фарміраванне ведаў і падрыхтоўку кадраў, у тым ліку для будучых інтэграваных структур у ЕАЭС.

Аднак, не з'яўляючыся філіялам дзеючага ўніверсітэта ні адной з краін, Універсітэт інтэграцыі будаваўся на аснове ўжо існуючых навукова-адукацыйных цэнтраў, рэалізуючы годнасць нацыянальных адукацыйных структур: кадравы, навукова-навучальны, педагагічны патэнцыял, вопыт і традыцыі, прэстыж – фактары, вельмі важныя для вышэйшай адукацыі. На першым этапе фарміравання адукацыйнай прасторы стваральнікі праекта сутыкнуліся з неабходнасцю фарміравання і ўзгаднення вучэбна-метадычных стандартаў, нарматываў і праграм.

Як ужо было адзначана, Саюзны навукова-адукацыйны цэнтр – Універсітэт інтэграцыі як размеркаваны ўніверсітэт, які каардынуе працу, ажыццяўляў падрыхтоўку ў сістэме размеркаванага ўніверсітэта. Звяртаючыся да інтэграцыйнага праекта, можна звярнуцца да сучаснай сацыялогіі арганізацый, якая мае цікавыя праекты ў галіне падобных арганізацый, якія даюць магчымасць прапанаваць у якасці асновы ўяўленняў аб размеркаванай арганізацыі шэраг ідэй, сфармуляваных сучаснымі канцэпцыямі тэорыі арганізацый, якія актыўна распрацоўваюцца з канца ХХ ст. Гэта сведчыць аб такіх відах і формах сучасных арганізацый, як віртуальныя, інтэлектуальныя, сеткавыя і інш.

Як віртуальная арганізацыя Саюзны навукова-адукацыйны цэнтр – Універсітэт інтэграцыі ўяўляе сабой арганізацыю, якая развівае формы дыстанцыйнага навучання. Але найбольш перспектыўная мадэль арганізацыі функцыянавання Цэнтра – сеткавая. Сеткавая арганізацыя – гэта аб'яднанне незалежных індывідаў, сацыяльных груп і арганізацый, якія дзейнічаюць скаардынавана на працяглай аснове для дасягнення ўзгаднення мэт і маюць агульны карпаратыўны імідж і карпаратыўную інфраструктуру. Менавіта сеткавая арганізацыйная мадэль здольна забяспечыць як высокую мабільнасць асобнай арганізацыі, так і эфектыўную арганізацыю працы некалькіх арганізацый у рамках дзелавой групы.

У структуры сеткавай арганізацыі можна вылучыць тры групы: карпаратыўны цэнтр, сістэму сэрвісных арганізацый, членаў сеткі. У функцыі карпаратыўнага цэнтра могуць уваходзіць: узгадненне інтарэсаў членаў сеткі; прадстаўленне іх у адносінах з іншымі арганізацыямі; падтрымка карпаратыўнага іміджу сеткі; забеспячэнне ўзаемадзеяння паміж членамі сеткі (карпаратыўны цэнтр з'яўляецца інфармацыйным і камунікацыйным ядром сеткавай арганізацыі); фарміраванне адзінай інфармацыйнай прасторы, інфраструктуры і арганізацыйных механізмаў сеткі; арганізацыя працы

сэрвісных кампаній, да ліку якіх адносяцца або асобныя спецыялізаваныя арганізацыі, або надзеленыя адпаведнымі функцыямі адзін або некалькі членаў сеткі.

Калі разглядаць ВНУ ЕАЭС як свайго роду сетку, то Саюзны навукова-адукацыйны цэнтр – Універсітэт інтэграцыі бярэ на сябе функцыі карпаратыўнага цэнтра такой сеткі. У рамках сеткі Цэнтр выконвае функцыі аднаго з лідараў сеткі, які валодае, напрыклад, фінансавымі рэсурсамі па забеспячэнні падрыхтоўкі спецыялістаў для саюзнай дзяржавы. Акрамя гэтага, Цэнтр здольны ажыццяўляць функцыю сэрвіснай арганізацыі па забеспячэнні вучэбнай або навуковай дзейнасці.

Навукова-інтэлектуальную арганізацыю прадставім як некаторае свабоднае грамадства з вялікай колькасцю цэнтраў, якія ўзаемадзейнічаюць. Для яе характэрны магчымасць канкурэнцыі навуковых пазіцый па шырокаму колу пытанняў.

Падобная арганізацыя прадугледжвае супрацоўніцтва, у рамках якога ўдзельнікі выконваюць сумесную працу з мэтай выканання запытаў спажыўцоў, пры гэтым іх увага сканцэнтравана на арганізацыі ў цэлым. Структура навукова-інтэлектуальнай арганізацыі з'яўляецца гнуткай, хутка зменлівай у залежнасці ад задач і рэакцыі на ўмовы, у якіх пазіцыянуюцца яе асобныя члены. Галоўнай характарыстыкай навукова-інтэлектуальнай арганізацыі стаў пераход ад каардынацыі да кантролю выканаўцаў, якія працуюць у рамках узаемазвязаных груп, якія складаюцца з членаў, роўных у рангавым дачыненні. Роўнасць членаў падобнай арганізацыі дазваляе прымяняць назапашаны імі інтэлектуальны патэнцыял.

Пры комплексным вывучэнні адукацыйных структур рынкаў працы і сацыяльных патрэб выяўлена, што найбольш распаўсюджаныя тыпы і формы адукацыі, профільныя структуры яго сярэдняй і вышэйшай формаў знаходзяцца ў дынамічнай адпаведнасці са структурай здольнасцей насельніцтва (па іх ўзроўню і накіраванасці), а таксама з патрэбамі вытворчасці і жыцця.

Была прызнана неабходнасць агульнага і прафесійнага кампанентаў адукацыі з пазіцыі кваліфікацыйных патрабаванняў эканомікі і развіцця асобы (хоць на рынку працы ацэнкі агульнай і спецыяльнай адукацыі не аднолькавыя з-за адрозненняў у крыніцах фінансавання).

Ва ўсякай рэформе, у тым ліку і ў адукацыйнай сферы, вырашальную ролю адыгрывае апора на адэкватны ўлік унутраных умоў і асаблівасцей кожнай краіны. Больш таго, канчатковай крыніцай руху з'яўляецца назапашванне масавага вопыту спроб і памылак, пераадоленне стэрэатыпаў і інерцыі ў менталітэце насельніцтва.

Асаблівае роля адводзіцца цэнтру інтэлектуальнай арганізацыі. Дадзеная роля заключаецца ў фарміраванні ўмоў, якія дазваляюць членам павысіць эфектыўнасць рабочых груп. Цэнтр у цяперашні час пачаў выпрацоў-

ваць правілы і нормы працы, ствараць інструкцыі і стымулы, якія забяспечваюць адаптацыю кампаніі да знешняга асяроддзя, укараняць стандарты. З пазіцыі навукова-інтэлектуальнай арганізацыі Саюзнага навукова-адукацыйнага цэнтра выконваюць функцыі цэнтра, які стварае і развівае навуковыя школы і напрамкі.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Институт статистики ЮНЕСКО [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/state/2006/08/24/108>. – Дата доступа: 28.08.2021.
2. Hansen, L. Costs and Finance of Public Higher Education / L. Hansen, B. Weisbrod [Электронный ресурс]. – San Francisco: Jossey Bass Publishers. – Режим доступа: – www.mlilibrary.ru/files/books/Friedman_book2. – Дата доступа: 28.08.2021.
3. Марцинкевич, В. И. Образование в США: экономическое значение и эффективность / В. И. Марцинкевич. – М.: Наука, 1967.
4. Кольчугина, М. Б. ФРГ: образование и экономика / М. Б. Кольчугина. – М., 1973.
5. Марцинкевич, В. И. США: человеческий фактор и эффективность экономики / В. И. Марцинкевич. – М., 1991.
6. Образование и подготовка кадров: комплексная программа научно-технического прогресса и его социально-экономических последствий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.academic.ru/dic.nsf/bse/129065/СССР. – Дата доступа: 15.07.2021.
7. Сорвилов, Б. В. Образовательные инновации в зарубежных странах и опыт России / Б. В. Сорвилов, А. С. Смакотин, В. М. Четвериков. – М.: Интеграция, 2007. – 320 с.
8. Сорвилов, Б. В. Союзный научно-образовательный центр – университет интеграции как институциональная форма развития единого образовательного пространства стран СНГ / Б. В. Сорвилов // Вестн. славян. вузов. – 2011. – № 3. – С. 17–25.
9. Сорвилов, Б. В. Образование как многоотраслевая сфера воспроизводства человеческого капитала / Б. В. Сорвилов, В. И. Ерощин, Л. Ф. Колесников // Наука и школа. – 2014. – № 4. – С. 13–24.
10. Education at a glance 2018. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018_eag-2018-en#page221. – Дата доступа: 15.07.2021.
11. Сотрудничество вузов Беларуси, России и Казахстана в рамках Евразийского экономического союза [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oko-rf.ru/comments321.html>. – Дата доступа: 15.07.2021.
12. Юрьев, В. М. Создание инновационно-образовательного кластера как одного из механизмов совершенствования подготовки специалистов в области нанотехнологий / В. М. Юрьев, Ю. И. Головин, М. С. Чванова // Вестн. ТГУ. – 2008. – Вып. 8 (64). – С. 9–14.
13. Бородин, П. П. Союзному государству требуются специалисты по интеграции / П. П. Бородин // К единому образовательному пространству России и Белоруссии: тр. Центра союз. интеграции Минобразования РФ; под ред В. И. Ивановой. – М., 2002. – С. 9–11.

(Дата подачи: 16.02.2022 г.)